Trafikverket

Avslut av tillsyn avseende Trafikverkets tågplaneprocess 2022

Transportstyrelsens beslut

Transportstyrelsen avslutar tillsynen i de delar som avser beslutspunkt 1 a-d, 2, 3, 5, 6 och 7 i föreläggandet av den 13 december 2021 i ärende TSJ 2020-4750.

Redogörelse för ärendet

Under 2021 genomförde Transportstyrelsen en tillsyn av Trafikverkets arbete med tågplan 2022 (T22). Transportstyrelsen fann då flera brister i Trafikverkets tågplaneprocess avseende kapacitetsbegränsningar, överbelastning, kapacitetsanalys och kapacitetsförstärkningsplaner.

Med anledning av bristerna beslutade Transportstyrelsen den 13 december 2021 att förelägga Trafikverket att vidta åtgärder för att avhjälpa dessa brister. Föreläggandet bestod av sju beslutspunkter med åtgärder (se bilaga 1).

Transportstyrelsen har nu genomfört en uppföljande tillsyn för att granska huruvida Trafikverket åtgärdat de brister som Transportstyrelsen pekade ut i föreläggandet. Trafikverkets hantering avseende kapacitetsbegränsningar i tågplan 2027 har varit huvudsakligt föremål för granskningen. Samtliga beslutspunkter från det ursprungliga föreläggandet, förutom beslutspunkt 4, har hanterats inom ramarna för uppföljningen. Bristerna som identifierats i beslutspunkt 4 följs istället upp i det pågående ärendet TSJ 2024-145, Transportstyrelsen anser därmed att det inte funnits skäl att följa upp beslutspunkten inom ramarna för denna tillsyn.

TS1014, v02.00, 2017-09-13

Transportstyrelsen
Generaldirektör
601 73 Norrköping
Besöksadress
Olai Kyrkogata 35, Norrköping

Telefon 0771-503 503
Telefax 011-185 256

transportstyrelsen.se
kontakt@transportstyrelsen.se

Trafikverkets underlag

Transportstyrelsen inledde den aktuella tillsynen den 11 maj 2026. Trafikverket har inom ramen för tillsynen lämnat in underlag avseende föreläggandets beslutspunkt 1 och 3. För beslutspunkter 2, 5, 6 och 7 har underlag inhämtats från handlingar som är offentliga på Trafikverkets webbplats.

Beslutspunkt 1

Trafikverkets underlag består av två redogörelser, samt mötesanteckningar och presentationer från samordning med den angränsande infrastrukturförvaltaren i Danmark, Banedanmark. Av Trafikverkets redogörelser framgår hur storlek på kapacitetsbegränsning redovisas, vilka parter som ska involveras i samordningen, samt hur dessa hanteras, och inom vilken tid. Av mötesanteckningar och presentationerna framgår att Trafikverket tillsammans med Banedanmark samordnar kapacitetsbegränsningar inför samråd X-24 (”X” är antal månader innan ny tågplan startar) och X-18, samt för dialog kring de kapacitetsbegränsningar som parterna bedömer kunna påverka varandra.

Beslutspunkt 2

Trafikverkets underlag består av stickprov från Trafikverkets webbplats på publiceringar X-12 och X-4, gällande kapacitetsbegränsningar inför tågplan 2024-2027. Av underlaget framgår att de tillfälliga kapacitetsbegränsningarna med stor trafikpåverkan som har publicerats i fastställelsen X-4 också kan återfinnas i publiceringen X-12.

Beslutspunkt 3

Trafikverkets underlag består av en rutinbeskrivning, två redogörelser, samt informationsmaterial som delgetts branschen. Av underlaget framgår hur Trafikverket agerar i samordningen av kapacitetsbegränsningar med mycket stor trafikpåverkan i tidspannet X-35 till X-18. Trafikverket har i dessa fall informerat berörda sökande om möjligheten till en utredning enligt punkt 16 i kommissionens delegerade beslut (EU) 2017/2075[1] (bilaga VII), man har dessutom erbjudit en fördjupad dialog mellan Trafikverket och sökande som ett alternativ till en sådan utredning. Av underlaget framgår det att Trafikverket i arbetet inför T27, T28 och T29 totalt har hanterat 14 mycket stora kapacitetsbegränsningar som fått en begäran om utredning enligt punkt 16, varav 13 därefter har hanterats inom processen fördjupad dialog. Av underlaget framgår att fördjupad dialog har använts från start i 15 fall.

[1] Kommissionens delegerade beslut (EU) 2017/2075 av den 4 september 2017 om ersättning av bilaga VII till Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/34/EU om inrättande av ett gemensamt europeiskt järnvägsområde.

Beslutspunkter 5, 6 och 7

Trafikverkets underlag består av överbelastningsförklaringar, kapacitetsanalyser och kapacitetsförstärkningsplaner publicerade 2023-2026 som inhämtats från Trafikverkets webbplats. Underlaget redovisar att kapacitetsanalyserna innehåller en identifiering av orsaker, förslag på metoder, samt förslag på åtgärder på kort respektive medellång sikt. Underlaget redovisar att kapacitetsförstärkningsplanerna innehåller orsakerna till överbelastning, den sannolika framtida trafikutvecklingen, hinder för infrastrukturutveckling, alternativ och kostnader för kapacitetsförstärkning, inklusive sannolika ändringar av tillträdesavgifter, samt en kostnads- och nyttoanalys. Av underlaget framgår det att överbelastningsförklaringarna har följts av kapacitetsanalyser och kapacitetsförstärkningsplaner. Tabell 1 visar när Trafikverket har publicerat underlagen 2023-2026.

Berörd sträcka och år	Infrastruktur förklarad överbelastad	Kapacitetsanalys publicerad	Kapacitetsförstärkningsplan publicerad
Borås-Almedal 2026	2025-09-12	2026-03-12	[2]
Lerum-Sävedalen 2025[3]	2024-09-12/13	2025-03-12	2025-08-13
Nässjö-Ralingsås 2025	2025-09-18	2025-03-12	2025-08-13
Stockholm - Myrbacken 2024	2023-09-15	2024-02-22	2024-08-08

Tabell 1. Trafikverkets publiceringdatum för överbelastningsförklaringar, kapacitetsanalyser och kapacitetsförstärkningsplaner.

Transportstyrelsens befogenheter

Av 1 kap. 5 § järnvägsmarknadsförordningen (2022:416), JMF, följer att Transportstyrelsen är tillsynsmyndighet enligt järnvägsmarknadslagen (2022:365), JML. Härutöver framgår det av 1 kap. 8 § JML att tillsynsmyndigheten också ska fullgöra rollen som regleringsorgan enligt artikel 55 i direktiv 2012/34/EU. Det innebär att Transportstyrelsen ska utöva tillsyn över efterlevnaden av JML, föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen och direkt tillämpliga EU rättsakter som har utfärdats med stöd av direktivet (jfr 10 kap. 1 § JML).

[2] Ej publicerad vid tidpunkt för kontroll.

[3] Tekniskt sett tre seperata överbelastningsförklaringar som hanteras på samma stråk.

Tillämpliga bestämmelser

Relevanta bestämmelser finns i bilaga VII, JML, och Transportstyrelsens föreskrifter om tillträde till järnvägsinfrastruktur och tjänster, TSFS 2022:32.

JML trädde i kraft den 1 juni 2022. Beslut TSJ 2020-4750 fattades delvis på grundval av äldre regler (se järnvägslagen (2004:519), JVL, och Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om tillträde till tjänster och järnvägsinfrastruktur, TSFS 2017:99). De bestämmelser som är relevanta för föreläggandet har dock främst genomgått redaktionella uppdateringar och inte ändrats i sak på ett sådant sätt att föreläggandes relevans kan ifrågasättas. I det följande hänvisas till både äldre och motsvarande nu tillämpliga föreskrifter.

Punkt 8-11 i bilaga VII reglerar tidsplanen för tilldelningsförfarandet som tågplaner innebär. Det innebär att tidpunkter för när samordning, samråd och offentligörande senast ska avslutas är satta. Punkt 16 i bilaga VII reglerar rättigheten för sökande att begära en utredning med alternativ vid vissa tillfälliga kapacitetsbegränsningar.

Av 7 kap. 17 § JML, (tidigare 6 kap. 6 § JVL) framgår att när infrastruktur förklarats överbelastad så ska infrastrukturförvaltaren genomföra en kapacitetsanalys och en kapacitetsförstärkningsplan. Detta specificeras ytterligare i 4 kap. 11-14 §§ TSFS 2022:32, (tidigare 4 kap. 15-18 §§ TSFS 2017:99). Föreskriften reglerar minimikraven i innehåll för kapacitetsanalyser och kapacitetsförstärkningsplaner, samt de tidsbegränsningar som gäller för publicering.

Transportstyrelsens bedömning

Samordningen med berörda infrastrukturförvaltare (beslutspunkt 1)

Transportstyrelsen förelade att Trafikverket, i beslutet från 13 december 2021 (härefter ”föreläggandet”), vid första och andra offentliggörandet av tillfälliga kapacitetsbegränsningar ska se till att dokumentationen är tydlig, ange kategoriseringen av kapacitetsbegränsningen, ge tillräckligt med tid för samråd och se till att berörda sökande, infrastrukturförvaltare och de största berörda tjänsteleverantörerna involveras.

Transportstyrelsen kan utifrån underlaget som lämnats in i ärendet konstatera att Trafikverket har levt upp till kraven och att den samordning som sker mellan Banedanmark och Trafikverket följer de krav på samordning som återfinns i punkt 9–11 i bilaga VII. Transportstyrelsen anser därmed att Trafikverket uppfyller de krav som ställs i detta avseende.

Mot denna bakgrund bedömer Transportstyrelsen att Trafikverket har uppfyllt de krav som ställts i beslutspunkt 1 i föreläggandet och avslutar därför tillsynen avseende denna beslutspunkt.

Offentligörande av kapacitetsbegränsningar X-12 (beslutspunkt 2)

Transportstyrelsen förelade att Trafikverket ska säkerställa att alla kända kapacitetsbegränsningar ingår i det offentligörande som sker X-12 inför tågplanen i enlighet med kraven i punkt 8 i bilaga VII.

Transportstyrelsen kan utifrån de stickprov som genomförts på Trafikverkets webbplats konstatera att Trafikverket har publicerat alla kända kapacitetsbegränsningar i enlighet med kravet i punkt 8 i bilaga VII i detta avseende.

Mot denna bakgrund bedömer Transportstyrelsen att Trafikverket har uppfyllt de krav som ställts i beslutspunkt 2 i föreläggandet och avslutar därför tillsynen avseende denna beslutspunkt.

Möjlighet för sökande till punkt 16-utredningar (beslutspunkt 3)

Transportstyrelsen förelade att Trafikverket ska se till att sökande får sina rättigheter tillgodosedda avseende information om vilka kapacitetsbegränsningar som berörs av punkt 16 i bilaga VII, så att sökande under den första samrådsrundan kan begära en jämförelse.

Transportstyrelsen anser att Trafikverket, i sitt underlag, visar att punkt 16 utredningar erbjuds till sökande, och att alla de krav som ställs på Trafikverket avseende, publicering, samråd och erbjudande till sökande av punkt 16 utredningar kan anses vara uppfyllda, även när fördjupad dialog erbjuds som alternativ. Underlaget visar också att Trafikverket på ett konsekvent sätt börjat använda fördjupad dialog som det föredragna handlingsalternativet när det kommer till tillfälliga kapacitetsbegränsningar som faller under punkt 16 i bilaga VII. Då sökande har fått erbjudande om en punkt 16-utredning i samtliga fall, men själva har valt alternativet med fördjupad dialog, så bedömer Transportstyrelsen att kravet på att genomföra en punkt 16-utredning på begäran av sökandena har efterlevts. Transportstyrelsen anser att Trafikverket uppfyller de krav som ställs av punkt 16 i bilaga VII i detta avseende.

Mot denna bakgrund bedömer Transportstyrelsen att Trafikverket har uppfyllt de krav som ställts i beslutspunkt 3 i föreläggandet och avslutar därför tillsynen avseende denna beslutspunkt.

Kapacitetsanalyser (beslutspunkt 5)

Transportstyrelsen förelade Trafikverket att åtgärda de identifierade bristerna avseende kapacitetsanalyser så att de uppfyller kraven i 4 kap. 15 § TSFS 2017:99, vilket nu återfinns i 4 kap. 11 § TSFS 2022:32.

Transportstyrelsen har granskat kapacitetsanalyserna som Trafikverket har tagit fram under åren 2023-2026. Där kan det konstateras att alla delar som ska finnas med i kapacitetsanalyserna är inkluderade. Transportstyrelsen bedömer därmed att kapacitetsanalyserna lever upp till kraven.

Mot denna bakgrund bedömer Transportstyrelsen att Trafikverket har uppfyllt de krav som ställts i beslutspunkt 5 i föreläggandet och avslutar därför tillsynen avseende denna beslutspunkt.

Kapacitetsförstärkningsplaner (beslutspunkt 6)

Transportstyrelsen förelade Trafikverket att åtgärda de identifierade bristerna avseende kapacitetsförstärkningsplaner så att de uppfyller kraven i 4 kap. 18 § TSFS 2017:99, vilket nu återfinns i 4 kap. 14 § TSFS 2022:32.

Transportstyrelsen har granskat de kapacitetsförstärkningsplaner som Trafikverket har tagit fram under åren 2023-2026. Där kan det konstateras att alla delar som ska finnas med i kapacitetsförstärkningsplaner är inkluderade. Transportstyrelsen bedömer därmed att kapacitetsförstärkningsplanerna lever upp till kraven.

Mot denna bakgrund bedömer Transportstyrelsen att Trafikverket har uppfyllt de krav som ställts i beslutspunkt 6 i föreläggandet och avslutar därför tillsynen avseende denna beslutspunkt.

Publicering och hållande av tidsfrister vid publicering (beslutspunkt 7)

Transportstyrelsen förelade att Trafikverket ska ta fram kapacitetsanalyser och kapacitetsförstärkningsplaner för all överbelastad infrastruktur och publicera dessa underlag inom föreskriven tid i enlighet med 4 kap. 16-17 §§ TSFS 2017:99, vilket nu återfinns i 4 kap. 12-13 §§ TSFS 2022:32.

Transportstyrelsens har i de underlag som hämtats från Trafikverkets webbplats kunnat se att Trafikverket omhändertagit alla överbelastningsförklaringar och tagit fram kapacitetsanalyser och kapacitetsförstärkningsplaner för dessa. Underlaget visar även att Trafikverket avslutat kapacitetsanalyser och presenterat kapacitetsförstärkningsplaner inom föreskriven tid (se tabell 1). Transportstyrelsen anser därmed att Trafikverket uppfyller de krav som ställs av föreskriften.

Mot denna bakgrund bedömer Transportstyrelsen att Trafikverket har uppfyllt de krav som ställts i beslutspunkt 7 i föreläggandet och avslutar därför tillsynen avseende denna beslutspunkt.

Sammantagen bedömning

Mot bakgrund av ovan gör Transportstyrelsen den sammantagna bedömningen att Trafikverket efterlevt föreläggandet på ett tillfredsställande sätt gällande beslutspunkterna 1 a-d, 2, 3, 5, 6 och 7. Det saknas skäl att i nuläget vidta ytterligare tillsynsåtgärder. Ärendet kan därmed avslutas.

Hur man överklagar

Detta beslut kan inte överklagas.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Joel Smith. I den slutliga handläggningen av ärendet deltog utredaren Jakob Hansen, den senare föredragande.

Joel Smith
Generaldirektör

Bilaga 1: Ursprungligt föreläggande

Föreläggande: TSJ 2020-4750 Trafikverket - Beslutsdatum 2021-12-13